

LEXIKOLOGIE 6

SÉMAZIOLOGIE

- opak onomaziologie, postup forma → obsah, předmět zkoumání význam lexikálních jednotek, příp. lex. morfémů
- význam - obtížná definice, různá pojetí
  - * americký deskriptivismus - vliv behaviorismu (princip stimulu a reakce), užívání jazyka jako součást lidského chování, význam slova není součástí lexikální jednotky, vzniká v komunikačním aktu
  - * generativní gramatika - Chomsky - v první verzi generativní gramatiky teorie sémantiku opomíjí, později transformační pravidla + slovník + selekční pravidla
  - * strukturalismus - Hjelmslev - rozložení obsahové složky, spíše gramatický význam; komponentová analýza - popis významu pomocí relevantních významových rysů - sémů; sémém
- lexikální význam: jazykově ztvárněná mentální reflexe pojmenovávané skutečnosti
- složky významu, základní dělení
  - * nociónální, věcný, konceptuální, pojmový význam - neutrální, nepříznačový, stabilní
  - * pragmatický význam - stylistické příznaky, teritoriální, sociální příslušnost; konotace, nestabilní
- další členění podle Leech:
  - * kolokační - založeno na obvyklých kombinacích (*blond vlasy*)
  - * konotační - založen na asociacích individuálních nebo skupinových, subjektivní, proměnlivé
  - * reflektovaně-sdružený - u polysémných slov, komický efekt (*rafinovaný cukr*)
  - * emoční, emocionální, afektivní - odráží vztahy mluvčího k dané skutečnosti; expresivita inherentní x adherentní
  - * sociální - sociální, teritoriální zařazení (dialektismy, slangismy)
  - * tematicko-rematický - větné zařazení, slovosled, stejný konceptuální význam x různá komunikační hodnota
- význam lexikální x gramatický:
  - * autosémantika - významově autonomní, funkce větných členů; substantiva, adjektiva, slovesa, adverbia, někdy i číslovky
  - * synsémantika - významově nesamostatná, závislá, spojky, předložky, modální slovesa, obecná substantiva typu *věc, záležitost*
  - * specifické slovní druhy - zájmena citoslovce - bližší autosémantikům
- jiná koncepce (Elke Hentschel - Harald Weydt)
  - * kategorematický - věcný (v jeho rámci absolutní a relativní)
  - * deiktický - vázán na situaci promluvy
  - * kategoriální - slovnědruhový
  - * synkategorematický - synsémantický